

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

3. Лопатинська Н. А., Маковецька Н. В. Вчимося мови та розмови, або Українська разом з матусею. Запоріжжя: Просвіта, 1999. 336с.
4. Молошна І. А. Особливості розвитку лексико-граматичної сторони мовлення із загальним недорозвитком мовлення / І. А. Молошна, О. В. Ласточкіна // Сучасні проблеми логопедії та реабілітації : матеріали V Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (5 квітня 2016 року, м. Суми). Суми : ФОП Цьома С. П., 2016. С. 119–123.
5. Трофименко Л. І. Шляхи подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку: монографія / Л. І. Трофименко. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 104 с.

Арнаутова Л. В., Лисенко І.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Постановка проблеми. Проблеми своєчасного виявлення розвиткових порушень у дітей та вибір оптимальних корекційно-розвиткових заходів щодо їх подолання є актуальними у сучасній логопедії і набувають великого значення в умовах активної соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами. Суттєве збільшення кількості дітей різного віку, котрі мають порушення психофізичного, зокрема мовленнєвого розвитку, вимагає перегляду методів та форм виявлення, виховання та навчання зазначеної категорії дітей. Доцільним у таких умовах є об'єднання наукових пошуків у напрямі поглибленого вивчення загального, психічного і мовленнєвого розвитку дітей для створення ефективних умов їх усебічного розвитку з урахуванням індивідуальних, вікових та психофізіологічних особливостей, а також актуальних (зона актуального розвитку) та потенційних можливостей (зона найближчого розвитку) кожної дитини.

Корекційно-логопедична робота є складною комплексною педагогічною проблемою, яка має різні підходи, зміст і практику організації. Аналіз ситуації дозволяє констатувати, що вона в тому випадку є успішною і ефективною, якщо: побудована на принципі міждисциплінарності; проводиться в режимі інноваційної діяльності з постійним пошуком нових форм і методів; базується на творчих, нестандартних рішеннях, що дає можливість вирішувати завдання корекційного навчання, виховання і розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Інноваційні освітні технології характеризують загальну стратегію розвитку освіти в цілому та освітнього середовища зокрема. Основне призначення інноваційних освітніх технологій – прогнозування розвитку освітніх систем, їх проєктування, планування та визначення факторів, які відповідають освітнім цілям.

У спектрі розгляду теоретико-методологічних засад застосування інноваційних технологій в освіті здійснили аналіз наступні вчені: Л. Буркова,

Г. Генсерук, М. Громяк, Д. Дзвінчук, В. Довгань, О. Дубасенюк, О. Крюков, О. Радченко та ін.

Проблема застосування у корекційній логопедичній роботі інноваційних технологій стала предметом дослідження медиків, психологів, логопедів і педагогів. Теоретико-методологічні засади цього питання сформульовані у працях таких авторів як М. Поваляєва, М. Чистякова, Е. Пожиленко, Т. Зінкевіч-Свстигнеєва, Т. Грабенко та ін.

Мета статті: дослідити та обґрунтувати особливості застосування різних інноваційних технологій у в логопедичній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існує безліч інноваційних технологій, які застосовуються в корекційно-логопедичній роботі з дітьми, серед яких: інформаційно-комунікаційні; дистанційно-освітні; психокорекційні (арт-терапія, бібліотерапія та ін.); технології з використанням нетрадиційних прийомів (ароматерапія); здоров'язберігаючі технології (дихальна гімнастика, пальчикова гімнастика, гімнастика для очей та ін.) тощо.

Особлива увага в логопедії приділяється арт-терапії, оскільки її використання дозволяє створювати невимуснені ситуації спілкування і максимально мотивувати дитину для спільної діяльності. Арт-терапія, в свою чергу, включає такі окремі терапевтичні технології, як: ізотерапія, казкотерапія, музикотерапія, ігрова терапія, пісочна терапія, музична терапія, фототерапія, хромотерапія. Найчастіше ці технології інтегровані, доповнюють один одного [Запорожченко Ю. 1, с. 138].

Сучасні освітні технології допомагають збільшити результативність і ефективність професійної діяльності вчителя-логопеда, а так само дають можливість вихованцям з ООП рости активними, допитливими і творчими людьми.

Здоров'язберігаючі технології. Основна мета здоров'язберігаючих технологій – забезпечення дитині можливості збереження здоров'я, формування у неї звички до здорового способу життя. З цією метою вчителем-логопедом використовуються в корекційно-розвитковій роботі з дітьми динамічні паузи, пальчикові ігри, логопедичний масаж, артикуляційна і дихальна гімнастика, кінезеологічні вправи, елементи самомасажу і релаксації

На логопедичних заняттях активно застосовуються різні види масажу: класичний, точковий, самомасаж. Масаж надає загально-зміцнюючу дію, підвищує тонус, еластичність і скоротливу здатність м'язів. Він стимулює діяльність нервових центрів. Під впливом масажу в рецепторах шкіри і м'язах виникають імпульси, які досягають кори головного мозку, надають тонізуючу дію на центральну нервову систему, в результаті чого підвищується її регулююча роль щодо роботи всіх систем і органів [Миронова С. 2, с. 78].

На індивідуальних логопедичних заняттях використовуються елементи су-джок терапії, метою якої є нормалізація м'язового тону пальців рук і опосередковане стимулювання мовних галузей в корі головного мозку.

Для досягнення кращих результатів в роботі щодо постановки звуків, і щоб цей непростий процес був більш цікавим для дітей, застосовується такий метод як біоенергопластика – це співдружна взаємодія руки і мови (сполучена гімнастика). Біоенергопластика надає надзвичайно благотворний вплив на активізацію інтелектуальної діяльності дітей, розвиває координацію рухів і дрібну моторику, синхронізує роботу півкуль головного мозку, розвиває здібності, покращує увагу, пам'ять, мислення, мову [Миронова С. 2, с. 79].

Крім вправ для кистей і пальців рук, на логопедичних заняттях використовується гімнастика для очей і кінезеологічні вправи. Кінезіологія – це наука про розвиток розумових здібностей і фізичного здоров'я через певні рухові вправи. Кінезіологічна вправа – це комплекс рухів які дозволяють активізувати міжполушарний вплив. Кінезеологічні вправи розвивають мозолисте тіло, підвищують стресостійкість, синхронізують роботу півкуль, покращують розумову діяльність, сприяють поліпшенню пам'ять і уваги. Вправи гімнастики для очей сприяють розвитку концентрації уваги, забезпечують міжполушарну взаємодію, навички вольової регуляції, вміння управляти рухами і контролювати свою поведінку [Галенко Л. 3, с. 60].

Рухова діяльність ігрового характеру (фізкультхвилинки, психогімнастика, ігрові вправи з поперемінним м'язовим напруженням і розслабленням і ін.) викликають позитивні емоції у дітей. Рухова активність як перемикач на нову діяльність забезпечує активний відпочинок, підвищує працездатність, попереджає перевтому, сприяє розвитку рухливості нервових процесів, створює у дітей врівноважений нерво-психічний стан.

В процесі проведення фізкультхвилинки, під час яких руху поєднуються зі словом, природно і ненав'язливо коригується поведінка дітей, розвивається м'язова активність, коригується недоліки мови, активізується наявний словниковий запас, відпрацьовуються поставлені звуки, закріплюється лексичний матеріал [Галенко Л. 3, с. 61].

Технології проектної діяльності. Технологія проектної діяльності дає можливість педагогу навчити своїх учнів знаходити і витягувати необхідну інформацію і засвоювати її у вигляді нових знань. Проектна діяльність допомагає проявити дослідницький досвід, творчий підхід, глибше вивчити будь-яку проблему, тому широко використовується в корекційно-розвиваючій роботі.

Інформаційно-комунікаційні технології. Сьогодні важко уявити процес освіти без використання сучасних інформаційних технологій. В умовах сучасної школи здійснюється використання ІКТ в різних видах освітньої діяльності, в навчально-виховному процесі.

На заняттях, у спільній діяльності, на святах і розвагах, при підборі ілюстративного матеріалу до занять і для оформлення стендів, при обміні досвідом педагогів, при оформлення групової документації, звітів, створенні

презентацій в програмі Power Point для занять з дітьми та педагогічної компетенції у батьків в процесі проведення батьківських зборів, створення інтерактивних ігор і тренажерів для дітей, при здійсненні роботи персональних сайтів і сайту школи [Обухівська А., Ілляшенко Т. 4, с. 89].

Робота з дітьми з ООП мають свою специфіку, щоб привернути увагу дітей і зацікавити їх, вся інформація повинна бути емоційною, яскравою, із залученням великого ілюстративного матеріалу, з використанням звукових і відеозаписів. Це можуть забезпечити тільки засоби ІКТ.

У корекційно-розвиваючої роботи з дітьми вчитель-логопед використовує такі засоби ІКТ: комп'ютер (ноутбук), мультимедійне обладнання; принтер; телевізор; магнітофон; фотоапарат та ін.

Особистісно-орієнтована технологія. Особистісно-орієнтовані технології ставлять в центр всієї системи освіти особистість дитини, забезпечення комфортних умов в навчальному закладі, безконфліктних і безпечних умов її розвитку, реалізація наявних природних потенціалів.

На початку навчального року після повного логопедичного обстеження всіх дітей і заповнення мовних карт, на кожную дитину розробляється індивідуальний план корекційно-розвиваючої роботи. Для дітей, які мають статус інваліда, розробляється ще й індивідуальний маршрут психомовного розвитку, а також усіма фахівцями навчального закладу для дитини з ООП складається план заходів психолого-педагогічної та соціальної реабілітації на рік [Колупаєва А., Таранченко О. 5, с. 114].

Протягом року простежується динаміка розвитку кожної дитини, вносяться корективи і зміна в індивідуальний маршрут розвитку дитини. Зміст, періодичність, кількість і вибір матеріалу до індивідуальних занять повністю залежить від індивідуальних особливостей дитини, її особистісних рис характеру, її можливостей і потреб, її рівня освоєння освітніх програм.

Особистісно-орієнтована технологія реалізується так само в предметно – просторовому розвиваючому середовищі, яка дозволяє дитині проявити власну активність, найбільш повно реалізувати себе, свої можливості та інтереси [Черніченко Л. 6, с. 124].

Технологія портфоліо. У кожного педагога має бути досьє успіхів, в якому відбивається все найважливіше, радісне, цікаве і гідне з того, що відбувається в професійній діяльності. Таким досьє може стати портфоліо педагога.

Портфоліо дозволяє враховувати результати, досягнуті педагогом в різноманітних видах діяльності, і є альтернативною формою оцінки професіоналізму і результативності роботи педагога. У вчителя-логопеда існує своє накопичувальне портфоліо (в електронному та друкованому вигляді). Воно щороку поповнюється новими матеріалами. Так само вчителем-логопедом спільно з вихователями ведеться портфоліо групи, де накопичуються досягнення вихованців в різноманітних видах діяльності, їх успіхи, позитивні емоції. Портфоліо дає нам можливість ще раз пережити

приємні моменти нашого життя, це своєрідний маршрут розвитку [Черніченко Л. 6, с. 125].

Ігрова технологія. Гра є провідним видом діяльності дітей. Ігровий метод навчання сприяє створенню зацікавленої, невимушеної обстановки, встановленню психологічно адекватної віку ситуації спілкування. В ігровій діяльності розкривається індивідуальність дитини, формуються почуття колективізму і взаєморозуміння, розвиваються творчі здібності дітей.

Хороша, розумна і цікава гра активує увагу дітей, знімає психологічне і фізичне напруження, забезпечує сприйняття нового матеріалу. На своїх заняттях вчитель-логопед широко використовує ігрову мотивацію та ігрові прийоми навчання. Мовленнєві ігри полегшують вирішення таких завдань, як формування правильної звуковимови, вдосконалення дикції, розвиток фонематичного сприйняття і зв'язного мовлення, збагачення словника, розвиток пам'яті, уваги, уваги, комунікативних навичок [Колупаєва А., Таранченко О. 5, с. 116].

Висновки. Таким чином, застосування інноваційних технологій в освітньому і корекційному процесі актуальне, сучасне, ефективне і широко використовується в корекційно-розвиваючій роботі з дітьми з ООП. Інноваційні технології у роботі з дітьми, які мають мовленнєві порушення на даний час є допоміжними засобами, у поєднанні з традиційними методами, які не замінюють їх, а лише доповнюють, збагачуючи процес навчання новими можливостями. Водночас вони є достатньо унікальними, індивідуальними та надзвичайно ефективними.

Список використаних джерел:

1. Запороженко Ю. Г. Використання засобів ІКТ для підвищення якості інклюзивної освіти. *Інформаційні технології в освіті*. Херсон, 2013. № 15. С. 138–145
2. Інклюзивне навчання: організаційне, змістове та методичне забезпечення: *навч.-метод. посіб.* С. П. Миронова [та ін.]. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 235 с.
3. Інноваційні технології в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами : *навч.-метод. посібник. за заг. ред. Л. Галенко*. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 110 с.
4. Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру : *метод. посіб. авт. кол. за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко*. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с.
5. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: *навчально-методичний посібник*. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
6. Черніченко Л. А. Використання інноваційних технологій у логопедичній роботі з дітьми. *Формування здоров'язберігаючих компетенцій дітей та молоді: проблеми, розвиток, супровід*. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2017. Вип III. С 124–126.